

RODITELJSKO PONAŠANJE MAJKI I PROCJENA AGRESIVNOG PONAŠANJA DJECE OBZIROM NA NEKE SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČAJKE

MAŠA ATLAGA

MIRA KLARIN

ZORANA GUBERINA

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sveučilište u Zadru

matlaga22@unizd.hr

mklarin@unizd.hr

Dječji vrtić Smilje, Šibenik

zoranaguberina@gmail.com

UDK: UDK 316.356:[159.9.019.4-055.52-055.2:159.922.7/.8-056.49]

Izvorni znanstveni rad

Primljen: 15. 12. 2023.

Prihvaćen: 22. 1. 2024.

SAŽETAK

Unatoč tome što se mnoga istraživanja usmjeravaju na problematiku utjecaja roditelja na djetetov razvoj, manji broj istraživanja se usmjerava isključivo na majke uzimajući u obzir neke njihove sociodemografske značajke. Cilj istraživanja bio je ispitati samoprocjenu roditeljskog ponašanja majki i majčinu procjenu agresivnog ponašanja djece s obzirom na neke sociodemografske značajke majki (dob majki, bračni status, broj djece, bračni staž). U istraživanju je sudjelovala 531 majka u rasponu dobi od 21 do 50 godina. Primijenile su se *Skala percepcije roditeljskog ponašanja* (Macuka, 2004) i *Skala agresivnosti za djecu i adolescente* (Vulić-Prtorić, 2008) čije su čestice preformulirane u smjeru majčine procjene roditeljskog ponašanja i agresivnog ponašanja djece. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da nema razlike u majčinoj samoprocjeni roditeljskog ponašanja na dimenzijama prihvatanja, odbaciva-

KLJUČNE RIJEČI:

roditeljsko ponašanje, agresivnost kod djece, samohrano majčinstvo

Napomena autora

Ovim putem izjavljujemo da ne postoji sukob interesa. Pitanje i komentare za članak možete poslati na Maša Atlaga, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, Ul.dr. Franje Tuđmana 24i, 23000 Zadar. Email: matlaga22@unizd.hr

nja i kontrole obzirom na njihov bračni status (partnerski odnos/samohrano majčinstvo). Što se sociodemografskih značajki tiče, pokazalo se da majke u partnerskom odnosu s većim brojem djece izvještavaju o višoj razini odbacivanja i kontrole, a one koje su duže u braku izvještavaju o djetetovom većem prkošenju i suprostavljanju. Na uzorku samohranih majki se pokazalo da majke s većim brojem djece izjavljuju o većoj razini odbacivanja djece, a majke koje imaju više djece, ujedno postižu veće rezultate na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Žrtva i Nasilnik, a veća dob samohranih majki povezana je s manjim prihvaćanjem djece. Nalazi istraživanja ukazuju na važnost podizanja svijesti roditelja, odgojitelja i nastavnika o ulozi obiteljske dinamike u pojavi neprihvatljivih oblika ponašanja kod djece, kao i na jačanje kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika u prepoznavanju takvih ponašanja kod djece.

UVOD

Roditeljstvo

Ekološki model Uriea Bronfenbrenera (1979) predstavlja polazišnu točku suvremenih istraživanja roditeljstva, a njime se stavlja naglasak na pojedinca u složenom kontekstu. U sklopu tog pristupa roditeljstvo se razmatra kao rezultat transakcijskog međudjelovanja odnosa između roditelja, djeteta i okoline. Specifičniji model kojim se tumače glavne okosnice roditeljstva jest *Procesni model determinanti roditeljskog ponašanja* (Belsky, 1984) koji objašnjava faktore koji utječu na roditeljstvo, ali i same posljedice roditeljskog ponašanja na razvoj djeteta. Autor ističe da je djetetov razvoj posljedica utjecaja *osobnih značajki roditelja* (osobine ličnosti, spol, znanja i uvjerenja o dječjem razvoju i roditeljskim postupcima), *značajki djeteta* (sposobnosti djeteta, dob, spol) te *kontekstualnih činitelja i posljedica*.

Preuzimanje roditeljske uloge dovodi do reorganizacije života te se reflektira na sve domene funkcioniranja pojedinca koji postaje roditelj (Reić Ercegovac, Penezić, 2012). O samoj kompleksnosti te uloge govori činjenica da koncept roditeljstva obuhvaća širok raspon indikatora psihosocijalne prilagodbe, a neki od njih su prihvaćanje roditeljske uloge, revidiranje osobnih vrijednosti i ciljeva, materijalno i emocionalno ulaganje te odgajanje djece. Na subjektivan doživljaj roditeljstva utječu mnogobrojni faktori, a prema *Integrativnom modelu roditeljstva*, njegovih odrednica i posljedica (Belsky, 1984; Bronfenbrenner, 1979; Martin i Colbert, 1997) tu se ubrajaju značajke roditelja i djeteta, obiteljski i širi društveni kontekst, razvoj djeteta te razvoj roditelja. Drugim riječima, kvaliteta roditeljstva je uvelike određena osobinama djeteta, kontekstu u kojem se odvijaju odnosi između roditelja i djeteta, ali i roditeljskim dispozicijama. U današnje vrijeme, suvremena obitelj svjedoči određenim promjenama u svojoj strukturi i dinamici, podjednako angažiranosti očeva i majki u odgoj djece, ali i promjenama u percipiranju srži same roditeljske uloge (zaštićivanje djece i popustljiv odgoj) (Macuka, 2022). Generalno govoreći, roditeljstvo je podložno konstantnim promjenama jer roditeljsko ponašanje treba biti prilagođeno dobi djeteta, ali i kontekstom i trendovima unutar kojih se odvija. Neki su roditelji usmjereni na postizanje savršenstva u svojoj ulozi te se u istraživanjima novijeg datuma spominju pojmovi poput *izgaranja u roditeljskoj ulozi* i *roditeljskog perfekcionizma* (Mikolajczak, 2020; Kawamoto i sur., 2018, prema Macuka 2022). Važnost roditeljske uloge, ali i razmjer odgovornosti roditelja naspram djetetu ogleda u tome što njihovi

postupci i ponašanja utječu na djetetove razvojne rezultate, što može dovesti i do roditeljskog stresa. Neizbježno je da tranzicija u roditeljstvo podrazumijeva promjenu u identitetu koja je posljedično ključna u determiniranju klime djetetovog razvoja. Ono što određuje subjektivan doživljaj roditeljstva se može opisati kroz tri komponente (Sabatelli i Waldron, 1995): *1) zahtjevi i stres roditeljske uloge*, *2) roditeljsko zadovoljstvo* te *3) osjećaj roditeljske kompetentnosti*. *Zahtjevi roditeljske uloge* odnose na vanjske utjecaje na pojedinca da ostvari zadaće unutar svoje roditeljske uloge koji su sukladni društvenim normama i očekivanjima. S druge strane, *stres roditeljske uloge* podrazumijeva percepciju pojedinca da ne može ispuniti navedene zahtjeve, što može rezultirati tjeskobom roditelja, osjećajem usamljenosti i sveopće nekompetentnosti u toj ulozi. Zatim, *roditeljsko zadovoljstvo* odnosi se na zadovoljstvo odnosom roditelja i djeteta, uspjehu osobe kao roditelja, zadovoljstvo podrškom od strane partnera te ponašanjem djeteta. Konačno, *osjećaj roditeljske kompetentnosti* predstavlja osobni doživljaj sposobnosti i uspješnosti u roditeljskoj ulozi, a uključuje mogućnost realiziranja dobrih rezultata u roditeljstvu. Neki autori navode da roditelj koji se doživljava kao kompetentan ujedno ima kontrolu nad vlastitim roditeljstvom i u odnosu s djetetom te se, generalno, osjeća dobro u roditeljstvu (Ljubešić, 2007).

MAJČINSTVO

Tradicionalno gledajući, majčinstvo se asocira uz odgajanje djeteta u klimi bezuvjetne ljubavi na način da se uzmu u obzir društvena očekivanja. Bartolac i Hendelja (2021) navode da je majčinstvo krucijalna prekretnica zbog koje žena preuzima nove socijalne uloge, odgovornosti i doživljava razne emocije. Radi se o periodu koji zahvaća razdoblje prije samog začeća, iskustvo trudnoće, poroda, postnatalnog razdoblja pa sve do kraja života majke. Majčinstvo može istovremeno biti izvor smisla života, ali i poprilično zahtjevno i stresno iskustvo popraćeno neugodnim emocijama. Srž zahtjevnosti te uloge jest u tome što bivanje majkom sa sobom nosi bio-psiho-socijalne promjene. Na biološkom planu odvijaju se hormonski utjecaji na fiziološke i anatomske promjene u tijelu majke, dok se na psiho-socijalnom planu preuzima dodatna odgovornost te dolazi do općeg osjećaja preplavljenosti novim obvezama kojima majke moraju udovoljiti nasuprot onima koje žele odabrati. Neki su autori podrobnije istraživali fenomen mogućih identiteta, odnosno osobnosti u periodu tranzicije u ulozi majke, stavljajući u prvi plan

strategije suočavanja žene s mnogobrojnim opcijama razvoja sebe u majčinskoj ulozi (Banister i Hogg, 2006). Ovi autori ističu da neke majke doživljavaju iskustvo u kojem njihovo *stvarno ja* nije kongruentno s njihovim *idealnim ja*, odnosno s njihovom percepcijom majke kakve bi željele biti, niti s njihovim *očekivanim ja*, što se odnosi na sliku majke kakve smatra da bi trebala biti. Sama tranzicija u majčinstvo podrazumijeva upoznavanje i prihvaćanje kompleksnosti te uloge, njeno usklađivanje s postojećim ulogama, ali i integriranje uloge majke u percepciju sebe (Batolac i Hendelja, 2021). Potonje autorice navode da je samo iskustvo majčinstva individualno te da ovisi o osobnim dispozicijama, okolini i dostupnim resursima.

Dodatno, o složenosti uloge majke govore i istraživanja o privrženosti između djeteta i primarnog skrbnika. Naime, radi se posebnoj vrsti socijalno-emocionalne veze koja se stvara u prvim mjesecima djetetovog života, pri čemu se navodi da majčina rezpozitivnost, osjetljivost na djetetove potrebe i način na koji odgovara na iste, utječe na djetetove razvojne ishode te oblikuje njegovu sliku o svijetu i buduće odnose. Glavni ciljevi u odgoju djece su postizanje da ona kreiraju svoj identitet i samosvijest, što je važno kako bi bili samostalni, učinkoviti, kako bi znali prihvaćati razočaranja, ali i nositi se s izazovima i frustracijama odrastanja.

RODITELJSKA PONAŠANJA I AGRESIVNO PONAŠANJE KOD DJECE

Odnos djeteta i roditelja se opisuje kao dinamičan proces koji je podložan promjenama sukladno razvoju djeteta i roditelja (Macuka, 2007). Za djetetovu emocionalnu stabilnost, iznimno je važna kvaliteta odnosa roditelja i djece. Roditeljsko ponašanje se može odrediti na temelju dvije dimenzije, odnosno kontrole i emocionalnosti (Darling i Steinberg, 1993). Kontrola podrazumijeva roditeljske postupke kojim roditelji upravljaju djetetovim ponašanjima te ih mijenjaju u slučaju da se dijete ponaša neprihvatljivo. U kontroliranju djetetovog ponašanja, roditelji mogu postavljati djeci čvrste granice ili mu pak mogu pružiti puno slobode prepuštajući ga samom sebi pri tom ne uspostavljajući jasna pravila ponašanja. Kada je riječ o kontroli, važno je istaknuti da postoje dva tipa, odnosno *bihevioralna* i *psihološka kontrola* (Davies i Campbell, 2000). Bihevioralnom kontrolom roditelji postavljaju pravila i granice ponašanja, a njena svrha jest reguliranje neprihvatljivih oblika ponašanja, dok se psihološka kontrola odnosi na negativno

roditeljstvo iz razloga što se njenom primjenom nastoji utjecati na djetetov unutarnji svijet. Psihološka kontrola se manifestira kroz primjenu kritike, izazivanju osjećaja krivnje ili degradiranju djetetovih osjećaja. Zatim, emocionalnost je dimenzija koja obuhvaća toplinu, prihvaćanje, njegovanje ili osjetljivost roditelja na djetetove potrebe, a uključuje emocije koje roditelj izražava u odnosu s djetetom. Roditelji koji su topli ujedno podupiru svoju djecu, iskazuju pažnju i brigu u svakodnevnim interakcijama te se koriste tehnikama ohrabivanja i induktivnog discipliniranja kao kontrole djetetovog ponašanja. Nasuprot tome, emocionalno hladni roditelji iskazuju malo ili nimalo ugodnih emocija u odnosu s djecom, skloni su odbacivanju djeteta i njegovih potreba te su neprijateljski raspoloženi prema djetetu.

Osobit doprinos u razumijevanju roditeljskog ponašanja ponudio je Rohner (2004) u svojoj Teoriji roditeljskog prihvaćanja i odbacivanja (eng. *Interpersonal Acceptance Rejection Theory*, IPARTh) teoretizirajući uzroke i posljedice prihvaćanja i odbacivanja od strane roditelja. Dimenzija topline odnosi se na kvalitetu emocionalne veze između roditelja i djece te na fizička, verbalna i simbolična ponašanja koja roditelji koriste u svrhu iskazivanja ugodnih emocija (Rohner, 2004). Na jednom kraju kontinuuma se nalazi roditeljsko prihvaćanje koje se manifestira u toplini, brizi, njegovanju, podršci i ljubavi, a njom se zadovoljava bazična potreba za ljubavlju i pripadanjem koja je nužna za stvaranje zdrave slike o sebi. Drugi kraj kontinuuma obilježen je roditeljskim odbacivanjem koji se odnosi na odsutnost gore navedenih emocija i postupaka, ali i na prisutnost fizičkih i psihološki nepoželjnih ponašanja roditelja prema djetetu. Roditelji koji odbacuju svoje dijete opisuju se kao emocionalno hladni ili nedostupni, skloni su zanemarivanju, vrijeđanju ili osuđivanju djeteta. Macuka (2007) navodi da Rohner u svojoj teoriji ističe nužnost roditeljske ljubavi, ali i potencijalne neadekvatne razvojne ishode do kojih dolazi uslijed roditeljskog odbacivanja djeteta. Međukulturalna istraživanja upućuju na to da se odbacivanje od strane roditelja može klasificirati kao *nediferencirano odbacivanje* koje se manifestira u obliku vjerovanja pojedinca da ga njegovi roditelji ne vole i da se ne brinu za njega, iako ne postoje očiti bihevioralni pokazatelji zanemarivanja roditelja ili njihove agresivnosti naspram djetetu (Rohner i sur., 2012). Odbacivanje i prihvaćanje imaju različito djelovanje. Djeca koju roditelji prihvaćaju uobičajeno se osjećaju kompetentnima te imaju dobru sliku sebi, iskazuju manje neprijateljstva i agresije i emocionalno su stabilnija (Khaleque i Rohner, 2002; Valić i Brajša Žganec, 2018.). S druge strane, ljutnja, negativna slika o svijetu, nisko samopoštovanje i niska samoeфикаsnost nastaju

uslijed odbacivanja od strane roditelja.

Istraživanja otkrivaju da je djetetova psihološka prilagodba u ovisnosti o majčinom i očevom ponašanju te je njihov utjecaj različit. Vulić-Prtorić (2002) navodi da je majčino prihvaćanje povezano s boljim akademskim uspjehom, dobrom prilagodbom na školske zahtjeve te s manjim brojem poteškoća u ponašanju, dok majčino odbacivanje dovodi do poremećaja kao što su agresija ili povlačenje u sebe. S druge strane, odbacivanje od strane oca može rezultirati delikventnim, agresivnim i ovisničkim ponašanjem (Keresteš, 2007).

Agresivno ponašanje se odnosi na neprihvatljivo ponašanje koje se izvodi s namjerom nanošenja štete drugoj osobi ili objektu. Agresivno ponašanje uključuje ponašanja poput svađanja, okrivljavanja drugih za vlastita neprihvatljiva ponašanja, fizičke obračune, prijetnje, osvetoljubivost i brzo uzrujavanje. Istraživanja otkrivaju da agresivnost nastaje u vrlo ranoj životnoj dobi te se može primijetiti kod djece krajem prve godine života u obliku oduzimanja igraćaka drugima (Berk, 2008). Velki i Kuterovac-Jagodić (2014) navode da indirektna i verbalna agresivnost dolaze do izražaja s polaskom u školu. Agresivnost se može usvojiti prema mehanizmu modeliranja u postupcima odgoja te može biti rezultat neefikasnih postupaka odgoja od strane roditelja. Djeca koja imaju poteškoće s agresivnosti sklona su pogrešno interpretirati određene aspekte socijalnih interakcija te je njihova percepcija opasnosti uobičajeno veća od stvarnosti, što rezultira agresivnim ponašanjima (Essau i Conradt, 2006). Također, neadekvatan odnos roditelja prema djetetu koje je teškog temperamenta, može rezultirati češćim ispadima agresije koji mogu potaknuti neprimjerene reakcije od strane roditelja ili nastavnika i na taj način rezultirati disruptivnim odnosima s vršnjacima i odraslima, a posljedično i problemima na školskom planu (Vulić-Prtorić, 2008).

S obzirom na to da je kvaliteta odnosa s roditeljima svojevrsna baza kada je riječ o psihološkoj stabilnosti djeteta i uspjeha u socijalizaciji, važno je istraživati odnos roditeljskih i djetetove prilagodbe u različitim područjima funkcioniranja. Roditeljski postupci mogu biti prediktivni za različite razvojne ishode, stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati samoprocjenu roditeljskog ponašanje majki i majčinu procjenu agresivnog ponašanja djece obzirom na neke sociodemografske značajke (dob majki, bračni status, broj djece, bračni staž).

CILJ

Ispitati samoprocjenu roditeljskog ponašanja majki i njihovu procjenu agresivnog ponašanja djece s obzirom na neke sociodemografske značajke (dob majki, bračni status, broj djece, bračni staž)

PROBLEMI

1. Ispitati postoji li razlika u majčinoj samoprocjeni roditeljskog ponašanja (prihvaćanje, odbacivanje, kontrola) s obzirom na bračni status (partnerski odnos/izvanbračna zajednica; samohrano majčinstvo).
2. Ispitati povezanost majčine samoprocjene roditeljskog ponašanja, majčine procjene agresivnog ponašanja djece i sociodemografskih značajki (dob majki, broj djece, bračni staž) kod:
 - a) majki koje su u partnerskom odnosu/izvanbračnoj zajednici
 - b) majki koje su same

HIPOTEZE

1. Obzirom na stres samohranog roditeljstva uslijed kojeg dolazi do promjena u odgojnim postupcima roditelja, pretpostavlja se da postoji razlika u roditeljskom ponašanju majki obzirom na njihov bračni status.
2. Pretpostavlja se postojanje negativne povezanosti između dobi majke, broja djece, godina u braku i roditeljskog prihvaćanja majki, a pozitivna povezanost navedenih varijabli i roditeljskog odbacivanja, odnosno kontrole kod obje skupine.

SUDIONICI

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 531 sudionica, od čega je njih 406 (76,46%) u braku ili izvanbračnoj zajednici, a ostalih 125 (23,54%) su samohrane majke. Raspon dobi sudionica je od 25 do 50 godina, pri čemu je njih 51,79% (N=275) u dobi od 31 do 40 godina, njih 27,68% (N=147) u dobi od 41 do 50 godina, a njih 20,53% (N=109) u dobi od 25 do 30 godina.

POSTUPAK

Istraživanje je provedeno on-line upitnikom, najviše koristeći društvene mreže (Facebook grupe), a manji dio slanjem individualno poznanicama. Podaci su se prikupljali tijekom srpnja i kolovoza 2022. godine. Ispitanice su upoznate s ciljem provođenja istraživanja te da je istraživanje anonimno i da su one istraživanju pristupile dobrovoljno.

MJERNI INSTRUMENTI

Skala percepcije roditeljskog ponašanja (SPRP; Macuka, 2004)

Skala je namijenjena za procjenu djetetove percepcije roditeljskog ponašanja te se sastoji od tri subskale, odnosno 1) Prihvaćanje (*“Utješi me kada sam tužan/a.”*), 2) Odbacivanje (*“Imam osjećaj kao da me ni ne primjećuje.”*) i 3) Kontrola (*“Kada pogriješim, kažnjava me šutnjom.”*) i od ukupno 25 čestica. Zadatak djeteta jest da na skali od tri stupnja opiše na koje se načine njegov otac, odnosno majka odnose prema njemu. Za potrebe cilja i istraživačkih problema ovog istraživanja, čestice na ovoj skali su preformulirane u smjeru majčine procjene vlastitog roditeljskog ponašanja na dimenzijama prihvaćanja, odbacivanja i kontrole. U ovom istraživanju, navedene subskale imaju zadovoljavajuću pouzdanost, odnosno za subskalu Prihvaćanje Cronbach alpha iznosi .75, za subskalu Odbacivanje iznosi .76, a za subskalu Kontrola Cronbach alpha je .72.

Skala agresivnosti za djecu i adolescente (SNOP; Vulić-Prtorić, 2008)

Skala je namijenjena za procjenu tri obrasca ponašanja: obrasca neprijateljskog, negativističkog, i prkosnog ponašanja, obrasca neagresivnih i agresivnih ponašanja kojima se krše prava drugih te obrasca nasilničkog ponašanja u kojem je evidentno zlostavljanje jednog djeteta od strane drugog djeteta ili više njih. Skala je koncipirana na temelju simptoma agresivnosti prema DSM-IV klasifikacijskom sustavu te se sastoji od ukupno 40 tvrdnji koje su kategorizirane u četiri subskale: Prkošenje i suprostavljanje (*“Bio sam zloban i osvetoljubiv.”*), Ophođenje (*“Prijetio sam ili zastrašivao druge.”*), Žrtva (*“Drugi učenici su me vrijeđali na ružan način.”*), Nasilnik (*“Prijetio sam drugim učenicima da ću im nešto napraviti.”*). Ispitanici procjenjuju svoje ponašanje na skali od stupnjeva na način da procjenjuju koliko često se neko ponašanje javilo u posljednjih šest mjeseci. Ukupan

rezultat dobije se zbrajanjem brojeva pored tvrdnji. Za svrhe konkretnog istraživanja, tvrdnje su preformulirane u smjeru majčine procjene djetetovog agresivnog ponašanja na navedenim dimenzijama. Zadovoljavajuća pouzadnost subskala izražena je Cronbach alptom koja za subskalu Prkošenje i suprostavljanje iznosi $\alpha=.91$, Ophođenje $\alpha=.95$, Žrtva $\alpha=.90$ i Nasilnik $\alpha=.87$.

Upitnik sociodemografskih podataka

Za potrebe ovog istraživanja koncipirana su pitanja koja se odnose na utvrđivanje značajki samog uzorka, a sadržavaju pitanja o dobi majki (kategorije odgovora: od 25 do 30, od 31 do 40, od 41 do 50 i 60 i više) bračnom stažu (parnterski odnos; samohrano majčinstvo), broju djece i broj godina provedenih u braku.

REZULTATI

Za svrhe odgovora na postavljene istraživačke probleme, provele su se analize razlika (Mann-Whitney test razlike) i analize korelacija (Pearsonov i Spearmanov koeficijent korelacije)

U Tablici 1 nalazi se prikaz deskriptivnih parametara (aritmetička sredina; M , Minimalan i Maksimalan rezultat; Min; Max, Standardna devijacija; SD , indeksi asimetričnosti i spljoštenosti dobivenih distribucija; Asim; Spljoš, Kolmogovor-Smirnovljevi test; K-S i koeficijent pouzdanosti; za rezultate na Skali percepcije roditeljskog ponašanja i Skali agresivnosti za djecu i adolescente.

TABLICA 1. Deskriptivni parametri pojedinih skala i subskala korištenih u istraživanju dobivenih na ukupnom uzorku (Svi), majkama koje su u partnerskom odnosu (PO) i samohranim majkama (SM)

Skala	Studionici	N	M	min	max	SD	Asim	Spjioš	K-S
Skala samopercepcije roditeljskog ponašanja (SPRP)	Prihvatanje	Svi	2.85	1.43	3.00	0.25	-2.35	6.22	.29**
		PO	2.85	1.57	3.00	0.25	-2.21	5.07	.29**
		SM	2.85	1.43	3.00	0.24	-2.89	11.37	.29**
	Odbacivanje	Svi	1.15	1.00	2.63	0.23	2.43	7.82	.26**
		PO	1.15	1.00	2.63	0.24	2.46	7.91	.26**
		SM	1.14	1.00	2.00	0.19	1.97	4.51	.25**
	Kontrola	Svi	1.43	1.00	2.70	0.29	0.77	0.50	.13**
		PO	1.44	1.00	2.70	0.30	0.81	0.61	.13**
		SM	1.39	1.00	2.00	0.26	0.51	-0.52	.12*
Skala agresivnosti za djecu i adolescente (SNOP)	Prkošenje i suprotstavljanje	Svi	2.24	1.00	5.00	0.76	0.69	0.36	.08**
		PO	2.24	1.00	5.00	0.76	0.64	0.08	.09**
		SM	2.24	1.00	5.00	0.77	0.86	1.34	.09**
	Ophođenje	Svi	1.12	1.00	4.87	0.31	6.76	61.11	.35**
		PO	1.12	1.00	4.87	0.31	7.32	71.66	.35**
		SM	1.13	1.00	3.13	0.31	4.93	26.99	.34**
	Žrtva	Svi	1.29	1.00	4.67	0.51	2.96	11.98	.28**
		PO	1.29	1.00	4.67	0.51	3.00	12.49	.29**
		SM	1.30	1.00	4.33	0.52	2.85	10.88	.28**
Nasilnik	Svi	1.13	1.00	4.86	0.32	5.36	44.59	.36**	
	PO	1.12	1.00	4.86	0.31	5.92	55.82	.37**	
	SM	1.15	1.00	3.29	0.34	3.96	19.32	.35**!	

! Tablica deskriptivnih parametara preuzeta iz GUBERINA, Zorana. 2022. Doživljaj majki koje su same i majki koje su u partnerskom odnosu te povezanost između bračnog statusa majke i agresivnog ponašanja djece. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgoj

U svrhu testiranja normaliteta dobivenih distribucija rezultata, izračunati su Kolmogorov-Smirnovljevi testovi te koeficijenti asimetričnosti i spljoštenosti za rezultate na subskalama Prihvaćanje, Odbacivanje, Kontrola te Prkošenje i suprotstavljanje, Ophođenje, Žrtva i Nasilnik. Prema dobivenim rezultatima vidljivo je da indeks Kolmogorov-Smirnovljevi testovi ukazuje na značajno odstupanje rezultata od normalne distribucije za sve subskale. Međutim, distribucija se kategorizira kao normalna u slučaju kada je indeks asimetričnosti manji od tri, a spljoštenosti manji od 10 (Kline, 2011). Rezultati na subskalama Ophođenje, Žrtva i Nasilnik Skale agresivnosti za djecu i adolescente (Vulić-Prtorić, 2008) se ne kreću unutar prihvatljivog raspona prema spomenutim kriterijima, stoga će se u daljnoj statističkoj obradi koristiti neparametrijska statistika.

Za svrhe odgovora na prvi postavljeni problem, napravljen je izračun Mann-Whitney U testa razlike u roditeljskom ponašanju majki (prihvaćanje, odbacivanje, kontrola) s obzirom na njihov bračni status (partnerski odnos, PO/samohrano majčinstvo/ SM).

TABLICA 2. Prikaz izračuna razlike u samoprocjeni roditeljskog ponašanja majki s obzirom na njihov bračni status ($N_{PO}=406$; $N_{SM}=125$)

Skala samopercepcije roditeljskog ponašanja			SUMA RANGOVA	Z	P
			Prihvaćanje	PO SM	108889.5 32356.50
Odbacivanje	PO SM	107775.0 33471.00	-.15	.88	
		Kontrola	PO SM	110023.5 31222.50	1.35

Legenda: PO – majke u partnerskom odnosu; SM -samohrane majke

Nije utvrđena statistički značajna razlika u roditeljskom ponašanju majki niti na jednoj od subskala (Prihvaćanje, Odbacivanje, Kontrola) između majki koje su u partnerskom odnosu i onih koje su samohrane.

Interkorelacije samoprocjene roditeljskog ponašanja majki, majčine procjene agresivnog ponašanja djece i sociodemografskih značajki kod samohranih majki i majki koje su u partnerskom odnosu

Za svrhe odgovora na drugi postavljeni problem pri razmatranju odnosa sociodemografskih značajki (broj djece, godine u braku, dob majki), samoprocjene roditeljskog ponašanja majki i majčine procjene agresivnog ponašanja djece, korišteni su Spearmanovi koeficijenti korelacije.

TABLICA 3. Prikaz povezanosti samoprocjene roditeljskog ponašanja majki, majčine procjene agresivnog ponašanja djece i sociodemografskih značajki na uzorku majki koje su u partnerskom odnosu (N=393)

	BR DJ	GOD U BR.	DOB	PRIH	ODB	KON	PiS	OPH	Ž	N
BR DJ	//	.16*	.05	-.10	.16*	.13*	.09	.08	.09	-.01
GOD U BR		//	.27**	.01	.00	.07	.11*	-.00	-.05	-.02
DOB			//	-.00	-.05	.07	.08	.01	.03	.05
PRIH				//	-.33*	-.28*	-.22*	-.27*	-.13*	-.20*
ODB					//	.33*	.17*	.22*	.19*	.17*
KON						//	.41*	.38*	.23*	.27*
PiS							//	.51*	.28*	.32*
OPH								//	.36*	.49*
Ž									//	.49*
N										//

Legenda: BR DJ – broj djece; GOD U BR. – bračni staž; DOB -dob majki; PRIH – subskala Prihvaćanje; ODB -subskala Odbacivanje; KON – subskala Kontrola; PiS – subskala Prkošenje i suprostavljanje; OPH – subskala Ophođenje; Ž – subskala Žrtva; N – subskala Nasilnik

Utvrđeno je da majke u partnerskom odnosu s više djece izvještavaju o višoj razini odbacivanja i kontrole, pri čemu je dobivena niska pozitivna povezanost između broja djece i rezultata na subskalama Odbacivanje i Kontrola. Nije dobivena značajna povezanost između broja djece i rezultata na subskalama Prihvaćanje, Prkošenje i Suprostavljanje, Ophođenje, Nasilnik i Žrtva. Pokazalo se da majke koje su u partnerskom odnosu i duže u braku izvještavaju o djetetovom većem prkošenju i suprostavljanju, odnosno dobivena je niska pozitivna povezanost. Dob majki nije značajno povezana s rezultatima na subskalama koje su korištene u istraživanju.

Zatim, majke koje izjavljuju o većem prihvaćanju djece, ujedno procjenjuju svoju djecu s nižim rezultatima na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Opho-

đenje, Nasilnik i Žrtva. S druge strane, majke koje izjavljuju o većem odbacivanju i kontroli, postižu više rezultate na navedenim subskalama.

TABLICA 4. Prikaz povezanosti samoprocjene roditeljskog ponašanja majki, majčine procjene agresivnog ponašanja djece i sociodemografskih značajki na uzorku majki koje su samohrane (N=125).

	BR DJ	GOD U BR	DOB	PRIH	ODB	KON	PiS	OPH	Ž	N
BR DJ	//	.19*	-.00	-.02	.24*	.18	.20*	0.19*	.42*	.32*
GOD U BR		//	.22*	.15	-.27*	-.20*	-.04	-.07	-.21*	-.17
DOB			//	-.25*	-.12	-.17	-.15	-.13	-.01	-.12
PRIH				//	-.23*	-.20*	-.15	-.08	-.15	-.16
ODB					//	.42*	.26*	.38*	.31*	.48*
KON						//	.49*	.46*	.33*	.42*
PiS							//	.57*	.35*	.39*
OPH								//	.32*	.49*
Ž									//	.59*
N										//

Legenda: BR DJ – broj djece; GOD U BR. – bračni staž; DOB -dob majki; PRIH – subskala Prihvatanje; ODB -subskala Odbacivanje; KON – subskala Kontrola; PiS – subskala Prkošenje i suprostavljanje; OPH – subskala Ophođenje; Ž – subskala Žrtva; N – subskala Nasilnik

Na uzorku samohranih majki pokazalo se da je veći broj djece povezan s majčinom višom samoprocjenom odbacivanja djece, a majke koje imaju više djece, svoju djecu procjenjuju s višim rezultatima na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Žrtva i Nasilnik.

Zatim, veća dob majki povezana je s njihovom nižom samoprocjenom prihvatanja djece. Također, majke koje procjenjuju svoju djecu s višim rezultatima na subskalama Odbacivanje i Kontrola, ujedno procjenjuju svoju djecu s višim rezultatima na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Žrtva i Nasilnik.

RASPRAVA

Glavni problem istraživanja bio je ispitati samoprocjenu roditeljskog ponašanja majki i njihovu procjenu agresivnog ponašanja djece s obzirom na neke sociodemografske značajke (dob majki, bračni status, broj djece, bračni staž). Suprotno očekivanjima, rezultati ovog istraživanja ne potvrđuju postojanje razlika u roditeljskom ponašanju majki koje su samohrane u odnosu na one koje su u partnerskom odnosu. Rezultati nekih istraživanja upućuju na to da se uslijed razvoda, odnosno samohranog roditeljstva uobičajeno događaju promjene u roditeljskim postupcima izazvane stresom zbog samohranog roditeljstva (Keresteš, 2001; Raboteg-Šarić i sur., 2003). Drugim riječima, samohrani roditelji su manje angažirani u odnosu s djecom, pružaju im nedovoljno podrške, uspostavljaju manje pravila ponašanja, slabo provode nadzor ili su skloni neprihvatljivim oblicima discipliniranja djece. Keresteš (2001) navodi da majke neposredno nakon razvoda imaju tendenciju ponašati se nepredvidljivo te nisu efikasne pri uspostavi discipline. Općenito govoreći, samohrano roditeljstvo povezuje se uz određene teškoće, a neke od njih su odsutnost podrške, financijske teškoće, iscrpljenost, odsutnost kontakta ili neadekvatan kontakt s drugom roditeljem, usamljenost, neusklađenost posla i nadzora djeteta. Promjena u statusu samohranog roditeljstva sa sobom nosi i nove odgovornosti i uloge, reevaluaciju odnosa s postojećom socijalnom mrežom, ali i žalovanje zbog samog gubitka odnosa. Međutim, nalazi nekih drugih istraživanja o korelaciji roditeljskih odgojnih postupaka i odnosa s djecom upućuju na nepostojanje razlika između različitih vrsta obitelji na dimenzijama prihvaćanja, razumijevanja, uskraćivanja ljubavi, angažiranosti u odgoj djeteta i kontrole (Deković i Raboteg Šarić, 1997). Keresteš (2001) navodi kako samohrane majke izvještavaju o slabijoj kontroli u odgojnim postupcima u odnosu na majke koje potječu iz dvoroditeljskih obitelji. U ovom istraživanju također je moguće da se razlog nedobivanja razlika nalazi u metodološkim značajkama istraživanja ili pak razlog može biti i način na koji su koncipirana pitanja o roditeljskom ponašanju, s obzirom na to da je skala preformulirana u smjeru majčine samoprocjene roditeljskog ponašanja.

Zatim, što se tiče povezanosti roditeljskog ponašanja majki i agresivnog ponašanja djece, na našem uzorku se pokazalo da majke koje izjavljuju o većem prihvaćanju djece, ujedno postižu niže rezultate na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Nasilnik i Žrtva. S druge strane, majke koje izjavljuju o većem odbacivanju i kontroli, postižu više rezultate na navedenim subskalama.

Što se uzorka samohranih majki tiče, na našem se uzorku pokazalo da je veći broj djece povezan s većim odbacivanjem djece od strane majki. Također, majke s više djece su postizale veće rezultate na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Žrtva i Nasilnik. na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Žrtva i Nasilnik. Navedeni su rezultati djelomično sukladni s našim očekivanjima. Istraživanja pokazuju da roditeljsko ponašanje djeluje kao rizični, odnosno zaštitni čimbenik za razvoj problema u prilagodbi tijekom djetinjstva i razdoblja adolescencije (Klarin i Đerđa, 2014). Autorice ističu da je većina roditeljskih ponašanja povezana s poteškoćama internalizirane prirode kod dječaka i djevojčica, s tim da su eksternalizirani problemi značajno povezani s kontrolom od oba roditelja i odbacivanjem od strane oca. Vulić-Prtorić (2002) navodi da djeca koja doživljavaju veće razine prihvatanja od strane roditelja te manje odbacivanja u načelu pokazuju manje poremećaja u ponašanju. U ovom istraživanju smo, kod oba uzorka majki, dobili značajnu pozitivnu povezanost odbacivanja i kontrole s rezultatima na skali agresivnosti, što je u skladu s nalazima dosadašnjih istraživanja u ovom području. Kuterovac-Jagodić i Keresteš (1997) navode da, uslijed poremećaja u dinamici u obiteljskim odnosima, dolazi do veće incidencije javljanja poremećaja u ponašanju kod djece, posebice kada se u obzir uzme značaj obiteljskih interakcija za dijete koje imaju krucijalnu ulogu u razvijanju djetetova samopouzdanja, povjerenja i zadovoljstva (Klarin, Miletić, Šimić Šašić, 2018). Djeca koja percipiraju odbačenost od strane roditelja imaju poteškoće s upravljanjem agresijom te pokazuju obrasce emocionalne nestabilnosti koja uzrokuje pojavu nepoželjnih i štetnih ponašanja (Ruševljan, Buljan Flander, Krmek, 2009). Neki autori upozoravaju kako emocionalna regulacija ima značajnu ulogu u predviđanju agresivnosti kod djece te da razumijevanje i reguliranje vlastitih osjećaja smanjuje vjerojatnost pojavljivanja problematičnih ponašanja (Myer i sur., 2004; Valić, Brajša-Žganec, 2018).

Nadalje, kada je riječ o povezanosti sociodemografskih značajki (broj djece, dob majke i godine u braku) te roditeljskog ponašanja majki i agresivnog ponašanja djece, na uzorku majki koje su u partnerskom odnosu i imaju više djece izvještavaju o većoj razini odbacivanja i kontrole. Također se pokazalo se da majke koje su u partnerskom odnosu i duže u braku da izvještavaju o djetetovom većem prkošenju i suprostavljanju. Nismo dobili značajnu povezanost između broja djece te godina braka i subskala Prihvatanje, Prkošenje i Suprostavljanje, Ophođenje, Nasilnik i Žrtva. U našem istraživanju, dob majki koje su u partnerskom odnosu nije značajno povezana s rezultatima na subskalama korištenim u istraži-

vanju. Samohrane majke s više djece izvještavaju o većem odbacivanju i postižu više rezultate na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Nasilnik i Žrtva. Također, samohrane majke koje su duže u braku izvještavaju o manjoj kontroli i odbacivanju djece, a veća dob je povezana s manjim prihvaćanjem. Samim time, postavljene hipoteze su djelomično prihvaćene. Naime, neka istraživanja u ovom području bavila su se promjenama i stabilnostima u roditeljskim postupcima i ponašanjima te njihovom povezanosti s dobi djeteta, a ukazuju na to da je roditeljsko ponašanje odgovor na djetetove razvojne promjene. Roberts, Block i Block (1984) navode da su roditeljsko ponašanje i odgojne metode stabilne u dobi djece između 3 i 12 godina, dok se značajne promjene u roditeljskim postupcima uočavaju u razdoblju adolescencije, a s porastom dobi roditelja stavlja se manji naglasak na kažnjavanje djece oduzimanjem privilegija, kao i očekivanja da djeca pokazuju zahvalnost i poštovanje spram roditelja. Drugim riječima, dolazi do promjena u roditeljskom sustavu vrijednosti i stavovima, što se posljedično odražava na njihove odgojne postupke. Nadalje, neka istraživanja utvrđuju da, kada je riječ o roditeljskom ponašanju u odnosu na broj djece, doživljaj odbacivanja roditelja od strane djeteta značajno se povećava s brojem djece u obitelji te je taj doživljaj veći u obiteljima s troje djece u usporedbi s onim obiteljima s dvoje djece (Kokoric, Berc, Lakića, 2010). Moguće je da s porastom broja djece dolazi do opadanja u roditeljskoj angažiranosti s djecom, a to može rezultirati djetetovom percepcijom odbacivanja od strane roditelja te, posljedično i potaknuti problematična ponašanja, kao što je agresivnost. U kontekstu sociodemografskih značajki, neki autori su se usmjerili na proučavanje odnosa spola djeteta na roditeljsko ponašanje, no dobiveni su nekonzistentni rezultati. Naime, Keresteš (1999) sugerira kako majke i očevi imaju veću tendenciju kontrolirati mušku djecu nego žensku, dok su Kosterman i sur. (2004) utvrdili da nema razlike u roditeljskom ponašanju s obzirom na spol djeteta.

Proučavanje roditeljstva je kompleksno jer su odnosi djece i roditelja dinamične i recipročne prirode (Macuka, 2010). Svakako su potrebna daljnja istraživanja ove problematike jer postoje različite odrednice roditeljskog ponašanja, a neki autori ističu temperament i sposobnosti djeteta, spol djece, razvojnu prošlost roditelja, roditeljsko zadovoljstvo poslom ili stav prema poslu (van Bakel i Riksen-Waldraven, 2002). U ovom istraživanju se nije kontrolirala dob djece kao niti sami razlozi samohranog majčinstva, što bi trebalo uzeti u obzir u budućim istraživanjima. Postoji mogućnost da su majke bile pristrane prilikom same procjene vlastitog ponašanja, kao i procjene agresivnog ponašanja djece, što se uočava iz asimetrije

ispitivanih varijabli. Ono što može predstavljati dodatan metodološki problem jest činjenica da majke nisu dobile jasnu uputu o tome da odaberu koje će dijete procijenjivati, u slučaju većeg broja djece. Također, proučavanja roditeljstva bi trebala zahvatiti i suvremene trendove, poput odgajanja djece u kontekstu digitalizacije modernog doba, što bi moglo imati značajne reperkursije na djetetovu i roditeljevu prilagodbu. Uključivanje i provjera navedenih determinanti svakako bi pridonijela rasvjetljavanju same složenosti roditeljstva i njegovog utjecaja na razvojne ishode.

ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja impliciraju da je djetetovo ponašanje važno promatrati u odnosu na određene sociodemografske značajke kao i na roditeljske postupke i ponašanja. Roditeljski postupci i ponašanja su u ovom istraživanju klasificirani sukladno Teoriji roditeljskog prihvatanja i odbacivanja (Rohner, 2004), što je ujedno bilo teorijsko polazište ovog istraživanja. Na ovom se uzorku pokazalo kako majke koje su u partnerskom odnosu i imaju više djece ujedno izvještavaju o većoj razini odbacivanja i kontrole, a majke u partnerskom odnosu koje su duže u braku izjavljuju o djetetovom većem prkošenju i suprostavljanju.

Samohrane majke s većim brojem djece izvještavaju o većem odbacivanju i procjenjuju svoju djecu s višim rezultatima na subskalama Prkošenje i suprostavljanje, Ophođenje, Nasilnik i Žrtva. Također, samohrane majke koje su duže u braku izvještavaju o manjoj kontroli i odbacivanju djece, a majke veće životne dobi izjavljuju o manjoj razini prihvatanja. Određeni sociodemografski faktori i roditeljska ponašanja mogu djelovati kao zaštitni i/ili rizični čimbenici za nastanak eksternaliziranih problema kod djece i mladih.

LITERATURA

- BANISTER, E., & HOGG, M. (2006). Experiencing motherhood: The importance of possible selves to new mothers. In: Pechmann, C. & Price, L. (eds.), *Advances in Consumer Research*, 33. Duluth Association for Consumer Research, 343–344.
- BERK, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- DARLING, N., & STEINBERG, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- ESSAU, C., & CONRADT, J. (2006). *Agresivnost u djece i mladeži: 22 slikovna prikaza, 11 tablica i 88 pitanja za vježbu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- HENDELJA, I., & BARTOLAC, A. (2021). Iskustvo tranzicije u majčinstvo i promjene okupacijskog životnog stila majki. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(3), 645-671.
- KHALEQUE, A., & ROHNER, R. (2002). Perceived Parental Acceptance Rejection and Psychological Adjustment: A Meta Analysis of Cross-Cultural and Intra-cultural Studies. *Journal of Marriage and Family*, 64, 54-64.
- KAWAMOTO, T., FURUTANI, K., & ALIMARDANI, M. (2018). Preliminary validation of Japanese version of the Parental Burnout Inventory and its relationship with perfectionism. *Frontiers in Psychology*, 9, 970.
- KERESTEŠ, G. (1999). *Agresivno i prosocijalno ponašanje školske djece u kontekstu ratnih zbivanja: provjera posredujućeg utjecaja roditeljskog ponašanja*. Doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet.
- KERESTEŠ, G. (2001). Roditeljsko ponašanje i obiteljska klima u obiteljima samohranih majka. *Društvena istraživanja*, 10(4-5 (54-55)), 903-925.
- KERESTEŠ, G. (2007). Dječja agresivnost: što pokazuju rezultati istraživanja provedenih u našoj zemlji? *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu – Zbornik radova znanstvenostručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja*, 33-43.
- KLARIN, M. (2002). Dimenzije obiteljskih odnosa kao prediktori vršnjačkim odnosima djece školske dobi. *Društvena istraživanja*, 11(4-5), 805-822.
- KLARIN, M., & ĐERĐA, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problem u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 21(2), 243-262.
- KLARIN, M., MILETIĆ, M., & ŠIMIĆ ŠAŠIĆ, S. (2018). Problemi ponašanja kod djece i mladih – doprinos sociodemografskih obilježja zadovoljstva obitelji i socijalne podrške. *Magistra Iadertina*, 13(1), 70-80.
- KOKORIĆ, S., BERC, G., & LAKLIJA, M. (2010). Perception of parental acceptance/rejection in the context of different socio-economic conditions of growth in pri-

- mary family/Doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u kontekstu različitih socio-ekonomskih uvjeta odrastanja u primarnoj obitelji. *Hrvatska Revija za Rehabilitacijska Istraživanja*, 46(2).
- KOSTERMAN, R., HAGGERTY, K., SPOTH, R., & REDMOND, C. (2004). Unique influence of mothers and fathers on their children's antisocial behavior. *Journal of Marriage and Family*, 66, 762-778.
- LJUBETIĆ, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Mali professor, Zagreb.
- MACUKA, I. (2022). Pregled suvremenih izazova u roditeljstvu. *Suvremena psihologija*, 25(1), 71-88.
- MACUKA, I. (2007). Skala percepcije roditeljskog ponašanja – procjena valjanosti. *Suvremena psihologija*, 10(2), 179-199.
- MACUKA, I. (2010). Osobne i kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 13(1), 63-81.
- MIKOLAJCZAK, M., GROSS, J., STINGLHAMBER, F., LINDA NORBERG, A., & ROSKAM, I. (2020). Is Parental Burnout distinct from job burnout and depressive symptoms? *Clinical Psychological Science*, 8(4), 673–689.
- MYER, J. D., SALOVEY, P., & CARUSO, D. R. (2004). Emotional Intelligence: Theory, Findings and Implications. *Psychological Inquiry*, 15(3), 197-215.
- REIĆ ERCEGOVAC, I., & PENEZIĆ, Z. (2012). Subjektivna dobrobit bračnih partnera prilikom tranzicije u roditeljstvo. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(2), 341-361.
- ROBERTS, G., BLOCK, J., & BLOCK, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55(2), 586–597.
- ROHNER, R. (2004). The Parental “Acceptance-Rejection Syndrome”: Universal Correlates of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830–840. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.830>
- ROHNER, R., KHALEQUE, A., & COURNOYER, D. (2012). *Introduction to parental Acceptance Rejection theory, methods, evidence and implications*. University of Connecticut.
- RUŠEVLJAN, A., BULJAN FLANDER, G., & KRMEK, M. (2009). Percepcija roditeljskog prihvaćanja-odbijanja i prilagodba djece srednjoškolske dobi. *Klinička psihologija*, 2(1-2), 39-52.
- SABATELLI, R., & WALDRON, R. (1995). Measurement issues in the assessment of the experience of parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 57(4), 969–980.
- VALIĆ, J., & BRAJŠA-ŽGANEC, A. (2018). Kvaliteta obiteljske interakcije i emocionalna kompetetnost kao odrednice agresivnog ponašanja djece školske dobi.

Napredak: časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 159(1-2), 115-128.

VELKI, T., & KUTEROVAC JAGODIĆ, G. (2014). Individualni i kontekstualni činitelji dječjega nasilničkoga ponašanja prema vršnjacima. *Ljetopis socijalnog rada*, 21(1), 33-64.

VULIĆ-PRTORIĆ, A. (2002). Obiteljske interakcije i psihopatološki simptomi u djece i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 5(1), 31-51.

VULIĆ-PRTORIĆ, A. (2008). Skala agresivnosti za djecu i adolescente. U *Penezić Z. i sur. (ur.) Zbirka psiholoških skala i upitnika IV., Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru*, str. 87-102.

PARENTAL BEHAVIOR OF MOTHERS AND ASSESSMENT OF CHILDREN'S AGRESSION WITH REGARD TO SOCIODEMOGRAPHIC FEATURES

ABSTRACT

Although a lot of research is aimed at the effects of parental behavior on a child's development, very few studies have examined single motherhood with regard to its sociodemographic features in terms of marital status. The aim of the study was to examine mothers' self-assessment of parental behavior and their assessment of children's aggressive behavior with regard to some sociodemographic features (mothers' age, marital status, number of children, years of marriage). 531 mothers between the ages 21 and 50 participated in the study. Data were collected with the Perception of parental behavior scale (Macuka, 2004) and the Aggression scale for children and adolescents (Vulić-Prtorić, 2008). The results indicate that there is no difference in mothers' self-assessment of parental behavior on acceptance, rejection and control dimensions with regard to their marital status (partner relationships; single motherhood). It has been shown that mothers in a partner relationship with more children report a higher level of rejection and control, and those who have been married longer report greater defiance and confrontation of the child. In the sample of single mothers, it was shown that those with a greater number of children report greater rejection, and single mothers who have more children also place their children higher on the Defiance and Confrontation and the Victim and Bully subscales, whereas the higher age of mothers is associated with less acceptance. The research findings demonstrate the importance of raising awareness of parents and educators about the role of family dynamics and structure in the development of children's inappropriate behaviors, as well as strengthening the competencies of educational professionals in recognizing such behaviors.

KEYWORDS:

parental behavior, aggressive behavior of children, single motherhood